

Boștinăritul - un meșteșug pe cale de dispariție în localitatea Sebeșu de Jos

Liviu VELȚAN*

The tradițiön of prelucratiing bee-wax, it was present in the village Sebeșu de Jos, Sibiu county 50 years ago. The existence of this tradițiön developed in this village technical devices used for the prelucratiön of the bee-wax. These technical devices called presses were 7 about 50 years ago and in the present still exists two of them, but in a bad state of conservation. The tradițiön of the village in prelucratiing bee-wax developed this ocupațiön and most of the rural dwellers were involved in this ocupațiön which was transmited from father to son. In the past the people got the bee-wax from the provinces of Moldavia, Transylvania and Oltenia. Because they travelled a lot the main roads used for collecting the bee-wax were used also as their ancestors used them.

The people founded a new village called Albina in another county. The relațiön developed between the villagers of Sebeșul de Jos and Albina were sustained by the anual vist af those villagers in Albina. Today the ocupațiön is not so present as it was 50 years ago.

Keywords: Bee-wax, Beekeeper, Presses, bee-wax worker, Sebeșu de Jos

Cuvinte cheie: ceară de albine, apicultor, teascuri, boștinărit, Banca Albina, Sebeșu de Jos

I. Introducere.

Prelucrarea boștinei este legată în mod direct de colectarea cerii. Mențiunile referitoare la boștinărit sau la această ocupație apar în relatări și documente istorice, fiind legate în mod direct de mențiunile cerii de albine și a importanței acesteia sub diferite aspecte (comerț, troc, medicament etc).

Centrele de boștinărit situate în provinciile românești au constituit importante puncte ale unor rute comerciale specializate.

Rețeaua constituită de centrele de boștinărit păstrează o veche tradiție perpetuată de-a lungul timpului atât din punct de vedere economic cât și tehnologic până în perioadele mai apropiate.

Sebeșu de Jos este unul dintre centrele de boștinărit de mare importanță în Transilvania, alături de centrele din județul Bistrița-Năsăud de la Căianul Mic și Căianul Mare. Centrul cel mai reprezentativ dintre cele două este Căianul Mic.

Localitatea aparține comunei Turnu Roșu (fostă Porcești, județul Sibiu), un punct de trecere extrem de important între Transilvania și Țara Românească și este localizată între comunele Racovița în vest, Tălmăciu în est, Turnu Roșu în nord și muntele Suru cu vârful Suru (2282m) parte componentă a Munților Făgăraș în sud.

Datorită condițiilor naturale și pedologice specifice, care nu au permis practicarea agriculturii, locuitorii s-au orientat spre această ocupație specializată a boștinăritului.

Colectarea materiei prime pe traseele comerciale tradiționale de către boștinarii acestei localități reprezintă unul dintre cele mai importante și semnificative aspecte de gândire economică dar și de memorie socială. Gândirea economică s-a materializat prin adaptabilitatea locuitorilor în ceea ce privește valorificarea la potențial maxim a unei resurse, în condițiile lipsei sau importanței reduse a altor resurse ale zonei. Traseele boștinărilor nu erau atât de sigure. Descrierile acestora referitoare la întâmplări mai puțin plăcute în care hoți și țigani le atacă căruțele sau sunt prinși și bătuți de către

* muzeograf, Complexul Național Muzeal ASTRA, Sibiu; e-mail: veltanliviu@yahoo.com

autoritățile străine confirmă într-o oarecare măsură existența anumitor riscuri la care aceștia se expuneau¹, riscuri specifice într-o oarecare măsură și meseriei de negustor.

II. Colonizarea localității Albina de către locuitorii din Sebeșu de Jos, reflectată în Procesele Verbale ale Băncii Albina și în memoria socială a locuitorilor.

Memoria socială păstrează amintirea unor oameni, mândri, iubitori ai tradiției și locurilor de baștină, care au rămas în memoria celorlalți locuitori din zonele care le cutreierau ca oameni cu un accent deosebit al vorbirii și un port deosebit veniți din „altă țară”² (cu toate că acest detaliu psihologic și de receptare socială nu poate să fie generalizat) dar și episodul legat de fondarea de către acești locuitori a localității Albina din județul Timiș cu ajutorul acordat de către Banca Albina.

Acest ajutor acordat boștinărilor este reflectat în Procesele Verbale ale Direcției Institutului de Credit și de Economii ale Băncii „Albina”. Aceste Procese Verbale oferă informații despre împrumuturile oferite diverselor persoane fizice. Mulți mici întreprinzători sibieni și în special mărgineni, contractează împrumuturi pentru deschiderea unor mici afaceri, sau ca și credite de nevoi personale³.

Locuitorii din Sebeșu de Jos se împrumută mai mult în anul 1927 decât în ceilalți ani. Motivul împrumutului este acela de a pune bazele localității din județul Timiș. Procesul de mai lungă durată a colonizării noii localități începe în anul 1921 atunci când ca urmare a reformei agrare și a împrumuturilor acordate de către regele Ferdinand locuitori din Sebeșu de Jos, după o călătorie în Banat aduc pământ într-o tabacheră pentru a le demonstra celorlalți că zona este prielnică agriculturii⁴. Anul 1927 este anul începutului oficial al colonizării celor 73 de locuitori în apropierea Timișoarei, proces care se încheie în anul 1931 când localitatea își schimbă numele în Albina, după ce mai înainte s-a numit Colonia Brod. Acest nume a fost luat de la podul plutitor situat în apropierea locului de constituire a noii așezări.

Împrumuturile se realizează prin intermediul băncii satești în formare numită „Izvorul” în calitate de bancă afiliată Băncii Albina⁵. Această bancă are rol de intermediar, în ceea ce privește împrumuturile și apare menționată în Procesele Verbale ale Direcției Băncii Albina cu sumele de bani împrumutate pentru dezvoltare. Atrage atenția faptul că această bancă va ajunge să aibă mari datorii motiv pentru care îi va fi refuzată asanarea de către banca-mamă⁶. Memoria socială a locuitorilor păstrează vie și memoria acestei bănci în perioada în care nu avea probleme financiare și era afiliată băncii Albina.

Procesele Verbale ale Direcției Institutului de Credit și de Economii ale Băncii „Albina” din perioada 1921-1931 oferă o oglindă asupra acestui proces. Nu este întâmplător faptul că cei mai mulți locuitori din Sebeșu de Jos, apar menționați ca luând împrumuturi în anul 1927 și nu sunt menționați decât ne semnificativ în ceilalți ani, cu două excepții⁷.

Între 1921 și 1927 locuitorii au întrevăzut posibilitatea de a forma o altă localitate. Ei constituie nucleul de bază al locuitorilor sibieni care au pus bazele noii așezări⁸.

¹ Mihai Vasile boștinărit plecat la 12 ani după boștină în 1895 relatează cum a fost prins de autorități, bătut iar hoții l-au jefuit după aceea, iar boștinăritul Cândea Iosif cum a fost prins de hoți bătut iar apoi hoții au fost prinși. Totul s-a petrecut când avea 21 de ani în 1904. Informație obținută din Fișele boștinărilor întocmite de Cornel Irimie în deplasarea din 1959-1961 de la Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA.

² Turcu Aurora, *Știri despre hoștinărit în Moldova*, 1960, studiu identificat în Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA.

³ Am realizat documentarea în cadrul Direcției Județene Sibiu a Arhivelor Naționale.

⁴ http://www.turnuros.ro/sebesu_de_jos.htm, accesat în data de 23 februarie 2013.

⁵ Fond Cornel Irimie, Dosar 27 B, Carnete de teren despre boștinărit.

⁶ Proces Verbal al Ședinței a XIV-a din 12 martie 1930 referitor la asanarea Băncii Izvorul, de către Banca Albina.

⁷ E vorba de boștinăritii neamului Roman și boștinăritul Ioan Doican.

⁸ Lor li se adaugă și locuitori din alte localități ale județului Sibiu și Alba însă în număr foarte mic.

Deși, procesele verbale nu îi desemnează ca având meseria sau ocupația de boștinari, între semnatori apar și numele lui Ioan Doican, în 1927 și Toma Fluxă, la un împrumut încă din anul 1924⁹. Iar cei doi provin din familie de boștinari cu o veche tradiție în localitate. Ion Doican se va împrumuta de la bancă și după anul 1927.

Creditele luate de către locuitori, sunt folosite și pentru deschiderea unor alte mici afaceri. Este cazul lui Josif. T. Roman și fii, care au în plan deschiderea unei fabrici de tăbăcărie și se împrumută firmelor O. Orendt și W. Fieri din Sibiu cu dobândă și comision de 20%¹⁰, dar și la Creditul Industrial București designat pentru micii industriași, prin intermediul soției lui Josif T. Roman, iar acesta semnează ca și garant¹¹.

Tot aceeași firmă va semna în anul 1928, o poliță de 100.000 de lei cu dobândă și comision de 18%. Între semnatori apare același boștinar Toma Fluxă¹².

Procesul de constituire a localității Albina are loc de-a lungul mai multor ani, între 1927-1931.

Familia Roman, formată din Toma Todosie Roman și Achim Todosie Roman cu familiile, contractează împrumuturi în forma unor credite ipotecare sau polițe. Această familie și Ion Doican se diferențiază de ceilalți locuitori prin faptul că se împrumută și girează de mai multe ori împrumuturi pentru alții, atât în anul 1927 cât și în anii 1929-1931. Acesta este motivul pentru care cel mai probabil din cauza problemelor financiare care au apărut ca urmare a deselor împrumuturi, girări, măririi de credit, banca va lua măsuri prin care le interzice accesul la credite sau îi obligă la executare silită¹³. Împrumuturile respectivilor au loc în perioada în care banca „Izvorul” instituția de credit intermediară care le girează împrumuturile trece prin criză financiară și îi este refuzată asanarea de către banca-mamă, adică în cea mai proastă conjunctură economico-financiară posibilă în acel moment.

Aceste împrumuturi își lasă pe termen lung amprenta asupra vieții oamenilor. Unii boștinari se și sinucid din cauza datoriilor. E cazul unui boștinar căruia i s-a reținut porecla numit „revizorul”¹⁴.

Alți locuitori care s-au împrumutat au fost Maria. I. Melinta. Gheorghe. I. Iacob, Nicolae Roman, Miron Faur, Maria G. Iacob și Toma Roman pe un scont de poliță de 50.000 de lei¹⁵.

Dumitru Stănilă este desemnat ca negustor, iar pe polița lui semnează alături de Ion Doican și Ioan Stănilă, cu soția lui Maria Stănilă. Polița este semnată cu girul băncii „Izvorul” cu dobândă și comision de 22%¹⁶.

Acesta este procesul prin care locuitorii din Sebeșu de Jos, formează o altă localitate și apare destul de bine reprezentat în actele oficiale ale Băncii Albina din perioada 1921-1931. Anii cei mai importanți pentru împrumuturi sunt 1927 și 1929-1931. Împrumuturile nu sunt deloc avantajoase și se realizează cu comisioane și dobânzi mari între 18-22%.

Faptul că locuitorii caută să formeze o nouă localitate în alt județ, demonstrează curaj și spirit întreprinzător în căutarea unui trai mai bun în altă parte. Ei se împrumută după anul 1918 când politica oficială a Băncii Albina se orientează în mult mai mare măsură după principii capitaliste și nu idealiste¹⁷, precum și în contextul Marii Crize Economice.

Acest nou statut care depășește statutul de bancă națională și idealismul de dinainte de Marea Unire este un argument chiar dacă conjunctural care arată faptul că locuitorii dintr-un centru de boștinărit reprezentau garanție și încredere pentru o instituție de credit modernă, fapt care arată importanța acestei ocupații în Sebeșu de Jos.

⁹ ANI Filiala Sibiu Fond Banca Albina, dosar nr 24, fila 150

¹⁰ ANI Filiala Sibiu Fond Banca Albina, dosar nr 25, fila 350.

¹¹ ANI Filiala Sibiu Fond Banca Albina, dosar nr 26, fila 34.

¹² ANI Filiala Sibiu Fond Banca Albina, dosar nr 25, fila 194.

¹³ ANI Filiala Sibiu Fond Banca Albina, dosar nr 27, fila 107.

¹⁴ Informație obținută în cadrul cercetării din 2013 efectuată în Sebeșul de Jos.

¹⁵ ANI Filiala Sibiu Fond Banca Albina, dosar nr 25, fila 146.

¹⁶ ANI Filiala Sibiu Fond Banca Albina, dosar nr 25, fila 160.

¹⁷ Informație obținută din Enciclopedia României disponibilă online la

http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Banca_Alбина_din_Sibiu, accesat în data de 26 februarie 2013.

III. Autodefinire psihologică

Viziunea boștinărilor sebeșeni pe termen lung, încrederea în ei înșiși și în potențialul lor sunt exprimate și prin cuvintele unui boștinărit din vara anului 1959 care cutreieră zona Bicaz-Chei în căutarea materiei prime „Facem treabă bună, că oamenii de aici n-au mitodă să stoarcă ghine ceara, iar noi o stoarcem că avem mitodă nouă și bune, de nu mai rămâne nimic în voștină”¹⁸. Această încredere în „mitodele noi și bune”, referire mai mult decât clară la superioritatea unui proces tehnologic și al instrumentarului de prelucrare, față de centrele din Moldova reprezintă o parte componentă a personalității lor care le modelează în mod direct psihologia.

Autodefinirea psihologică a altor boștinari vine să contrazică acest lucru. Unii dintre aceștia au o stimă de sine scăzută și se autodefinesc prin contrast cu ȣiganii colectori de fier vechi și datorită faptului că mijloacele de transport tradiționale folosite de către aceștia căruțele cu coviltir sunt asemănătoare cu cele ale acestor nomazi¹⁹.

Boștinăritul și lumânăritul, ca ocupație și meșteșug au avut un grad de importanță diferit. Astfel, rolul cel mai important din punct de vedere economic a fost reprezentat de boștinărit. Lumânăritul ca meșteșug apare foarte târziu în mediul sătesc, inclusiv în Sebeșu de Jos.

Meșteșugul lumânăritului este introdus în lumea satului tradițional sub influența directă a atelierelor de lumânărit ale Instituției Domniei și bisericilor urbane, care beneficiază de un cvasi-monopol al acestor produse. Aceste ateliere urbane beneficiază de un instrumentar specific, dar simplu²⁰.

Datorită acestui fapt specializarea ulterioară extrem de târzie a acestui meșteșug în mediul tradițional sătesc constituie un argument care evidențiază faptul că lumânăritul nu este un meșteșug cu rădăcini adânci în cadrul mediului tradițional, ci mai degrabă o adaptare extrem de târzie a unei epoci moderne pe fondul unei mentalități tradiționale.

IV. Boștinăritul și transformările structurale ale acestei ocupații în perioada comunistă.

După perioada interbelică sub influența directă a noii epoci se constituie în anul 1957 Apicola la București. Acest lucru are ca efect o uniformizare în ceea ce privește metodele de valorificare a boștinei care ajunge să fie vândută unor asociații apicole contra cost²¹. În privința valorificării practice a materiei prime aceasta are două calități. O boștină valorificată de la stupii primitivi mai rea din punct de vedere a calității și cu o posibilitate redusă ca timp de a fi folosită. Boștina de calitate inferioară, conține ceară puțină, fierbe rău și din acest motiv nu are loc un proces de topire adecvat. O a doua categorie de boștină este reprezentată de cea a fagurilor sistematici, de o calitate superioară fiind subțire și luminoasă²².

Perioada de colectare a boștinei avea loc primăvara și toamna, fiind direct legată de ziua de 14 septembrie (Ziua Crucii) atunci când avea loc procedeul arhaic al „retezatului știubeelor”, procedeul prin care stupilor primitivi li se lua mierea²³.

În perioada interbelică și înainte boștina se transporta folosindu-se căruțele, pe când în perioada postbelică este transportată cu trenul. Ceara se strângea în sloiuri cu o greutate între 20-28 kg în vederea fabricării lumânărilor sau pentru faguri la un preț de 30-50 de lei pe kg. Aceste sloiuri erau transportate legate cu o funie folosindu-se podurile plutitoare peste râul Olt²⁴ sau terestru cu câte șase cai la car sau

¹⁸ Turcu Aurora, *op. cit.*, p.11.

¹⁹ Informația despre acest detaliu psihologic mi-a fost oferit în cadrul cercetării din anul 2013 din localitate.

²⁰ Aceste ateliere sunt cu predilecție întâlnite în orașele București, Craiova, Focșani sau Iași.

²¹ Memoria socială prezintă oferă informații despre cei afiliați Asociației Crescătorilor de Albine din 1957, și care lucrau în sistem planificat.

²² Dosar 27 B al cercetării din 1959, de la Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA.

²³ Iordache Gheorghe, *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, volumul II, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1986, p. 202-207.

²⁴ Dosar 23 A al cercetării din 1960 de la Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA.

pe desagi călări când distanțele erau scurte. Între cei mai semnificativi negustori de boștină erau Toma Dumitru, Moise Frunză sau Avram Stoica. Sunt atestați un număr de 200 de mici boștinari și 100 de cercari în perioada 1900-1930²⁵.

Memoria socială păstrează informații despre cei afiliați cooperațiilor nou înființate. Aceștia lucrau la teascuri la întreprinderea Agercoop pentru suma de 30 de lei pe zi sau 600 de grame de ceară și un impozit anual de 1200 de lei²⁶. Această metodă de valorificare a materiei prime într-un cadru economic specializat și modernizat se deosebește de vechile asociații de boștinari în număr de patru. Cele patru asociații erau cele ale lui Gheorghe Ionuș, Tatu, Iosif Tâlván și Lupu²⁷.

Pe lângă aceste asociații un rol la fel de important în ceea ce privește valorificarea comercială a boștinei au avut și asociațiile a doi negustori de boștină. Aceste două asociații aveau și propria lor șampilă pe care o puneau pe fiecare turțiță de ceară la export²⁸. Cei doi negustori constituiau un fel de monopol pentru boștinari în Sebeșul de Jos.

Cei doi negustori care se presupune că au fost condamnați la moarte în Bulgaria pentru contrabandă cu ceară erau Doru Roman și Ion Lecicu. Ultima lor șampilă atestată pe o turțiță de ceară este 15 martie 1913 DR²⁹.

Transformările sociale în timpurile mai apropiate au avut ca efect diminuarea importanței acestei ocupații în localitate. Memoria socială demonstrează importanța boștinăritului. Înainte de anul 1990, pe fondul modificărilor structurale apărute în cadrul procesului de colectare a boștinei scade funcționalitatea teascurilor însă nu numărul acestora. Perioada 1978-1991 este o etapă de tranziție în care boștinarii sebeșeni sunt angajați cu carte de muncă la presele hidraulice de mare capacitate de la Avrig ca achizitori de boștină. Între 1991-1998 cei mai mulți dintre ei demisionează de la presele hidraulice. Cele 5 prese hidraulice care oferă un randament mai mult decât dublu comparativ cu a unui teasc tradițional adică de 70 kg ceară curată la 24 de ore din 25 de kg boștină sau 15 kg faguri obținându-se 5 kg ceară față de 30-35 kg ceară la 24 de ore cantitate obținută de la un teasc de boștină. Perioada 1978-1998 cuprinde două perioade distincte. Perioada 1978-1991 când boștinarii lucrează cu carte de muncă la presele hidraulice și perioada 1991-1998 când boștinarii încep să demisioneze. În 1998 presele hidraulice sunt vândute datorită lipsei de rentabilitate³⁰.

În acest context în anul 1989 în Sebeș mai era funcțional încă un singur teasc care aparținea lui Iustina Rebra, 62 de ani soție de boștinar.

În ceea ce privește modalitatea de transport a materiei prime aceasta nu se mai transporta cu mijloacele de transport tradiționale ci cu mașinile ARO. În ceea ce privește instrumentarul necesar lumânăritului acesta se păstrează. Singura excepție este constituită de procesul tehnologic al topirii cerii. Astfel singurul lumânărar încă existent Sasu Petru de 53 de ani, folosește curentul electric în procesul tehnologic al topirii cerii la atelierul Mitropoliei din Sibiu. Aceste transformări au loc în anul 1989³¹.

²⁵ Dosar 27 B al cercetării din 1959, de la Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA.

²⁶ Dosar 27 B al cercetării din 1959, de la Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA.

²⁷ Memoria socială păstrează amintiri despre boștinari care făceau de obicei și contrabandă cu ceară în străinătate sau care au fost arestați de către autoritățile comuniste sau au încercat să scape de închisoare prin fugă. Aceste aspecte nu sunt însă foarte clare. De obicei informatorii amestecă numele celor în cauză sau nu se pun de acord asupra persoanelor implicate.

²⁸ Potrivit însemnărilor de teren ale lui Cornel Irimie e vorba de negustorii Doru Roman și Ioan Lecicu.

²⁹ Acest amănunt are rolul de a ne oferi o idee despre importanța economică a boștinei ca monedă de schimb și despre valoarea ei.

³⁰ Informațiile despre reprofilarea ocupațională a boștinărilor din Sebeșul de Jos, în perioada 1978-1998 și despre capacitatea tehnologică a preselor hidraulice mi-au fost puse la dispoziție prin amabilitatea președintelui Asociației Crescătorilor de Albine Filiala Sibiu, domnul Ioan Bogorin.

³¹ Raportul de cercetare de teren a lui Alexiu Tatu pe anul 1989 de la Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA sub numărul 2475/2000.

V. Perioada de după 1989 și începutul dispariției ocupației în localitate.

Ca o continuare a situației de după 1990 la ora actuală transformările moderne au avut ca efect pierderea specificului tradițional al ocupației care nu s-a reprofilat din nici un punct de vedere. În localitate mai este prezent un singurul lumânărar care lucrează din când în când, fiind nevoit să facă rost de ceară mai mult din altă parte.

De-a lungul timpului, boștinarii din Sebeșu de Jos au demonstrat o adaptabilitate în ceea ce privește eficientizarea procesului lor ocupațional. Acest lucru s-a concretizat în dezvoltarea din punct de vedere tehnologic a unor instalații specifice care erau utilizate pentru tescuirea materiei prime.

În localitate existau un număr destul de mare de teascuri, confecționate după un principiu destul de ingenios. Pentru o bună funcționare a acestor instalații era utilizat lemnul de esență tare (stejar, fag, pâr).

În prezent, mecanismul de acționare al unuia dintre cele două teascuri de boștină încă prezente în localitate este modificat fiind îmbunătățit în vederea măririi randamentului. Această adaptare târzie și modificare a instalației, a dus la înlocuirea vârtejului și a șurubului cu un cric metalic, hidraulic de mari dimensiuni. Restul părților componente ale instalației de tescuit au rămas nemodificate, inclusiv grapa cu bolovani care a ajuns să aibă rol de „contragrautate” a cricului metalic hidraulic.

Celălalt teasc este într-o stare avansată de degradare aproape să se dărâme. În afară de cele două teascuri existente încă în localitate, în urmă cu 2-3 ani alte două teascuri au fost vândute iar de-a lungul timpului alte două teascuri s-au distrus, locația lor fiind transformată în magazie. Singurul teasc care mai supraviețuiește este cel al familiei Tâlvă și al familiei Roman cel care are șurubul modificat. Cei mai înstăriți dintre boștinarii cu teascuri sunt recunoscuți a fiind cei din familia Lazăr³².

Un al treilea teasc de boștină și un al patrulea teasc adaptat pentru boștină și ulei se află expuse în cadrul colecției muzeului în aer liber.

Teasca de boștină are întreaga instalație ancorată la ambele capete. La un capăt, era ancorată prin intermediul unui dispozitiv de formă dreptunghiulară, confecționat din lemn de stejar numit popular *grapă* care era încărcată cu pietre. Această *grapă* cu pietre avea rolul de a ancora *vârtejul*.

Vârtejul reprezintă sistemul de acționare manual al teascului. Prin învârtirea în plan orizontal a vârtejului se ridică *fusul*.

Fusul este de fapt *șurubul* confecționat din lemn de pâr fixat la rândul lui cu ajutorul unui dispozitiv dreptunghiular numit popular *gâscă*. Gâsca este la rândul ei fixată cu ajutorul a două cuie din lemn dispuse la cele două capete. *Vârtejul*, *șurubul*, *gâsca* și *grapa* cu pietre cu rol de contragreutate pentru șurub reprezintă un capăt al teascului.

Celălalt capăt al teascului este reprezentat de un *stâlp* cioplit în patru fețe ancorat la rândul lui la o adâncime de 2 metri în pământ cu ajutorul pietrelor.

Deci, *grapa* cu pietre se află la suprafață și are rol de a ancora *vârtejul*, iar *stâlpul* este ancorat în pământ.

Între cele două capete ale teascului se află o grindă de mari dimensiuni confecționată din lemn de stejar, având lungimea de 4,50 m, dispusă orizontal la mijlocul stâlpului vertical și bifurcată la celălalt capăt fiind dispusă cu bifurcația între vârtej și șurub. Deoarece această grindă numită popular *crăcană* este de mari dimensiuni pentru a nu bascule la stânga sau la dreapta, este fixată cu ajutorul unui *jug*.

Jugul este un mecanism confecționat dintr-o bucată dreptunghiulară din lemn de stejar dispusă orizontal pe pământ și care are dispuse perpendicular la capete alte două bucăți din lemn, legate între ele în partea superioară de o altă bucată de lemn.

³² Cercetare de teren în anul 2013 în Sebeșu de Jos.

În apropierea stâlpului de susținere vertical, grinda prezintă dispus perpendicular în plan inferior un piston din lemn numit popular popă, care are atașat la capăt un cilindru din lemn numit popular preoteasă. Lângă stâlp pe pământ se află o instalație de formă dreptunghiulară numită popular butuc confecționat din lemn de stejar, care are dispusă în partea superioară o secțiune dreptunghiulară numită oală.

Mecanismul de acționare al teascului este următorul: Vârtejul acționat manual, învârtea fusul (șurubul) care acționa prin ridicare și coborâre crăcana. În cadrul procesului de coborâre a crăcanei popa cu preoteasa (pistonul cu capătul cilindric atașat) acționează asupra conținutului oalei. În oală se află îngropată o butie pentru ceară, folosită pentru colectarea produsului finit ceara curată³³.

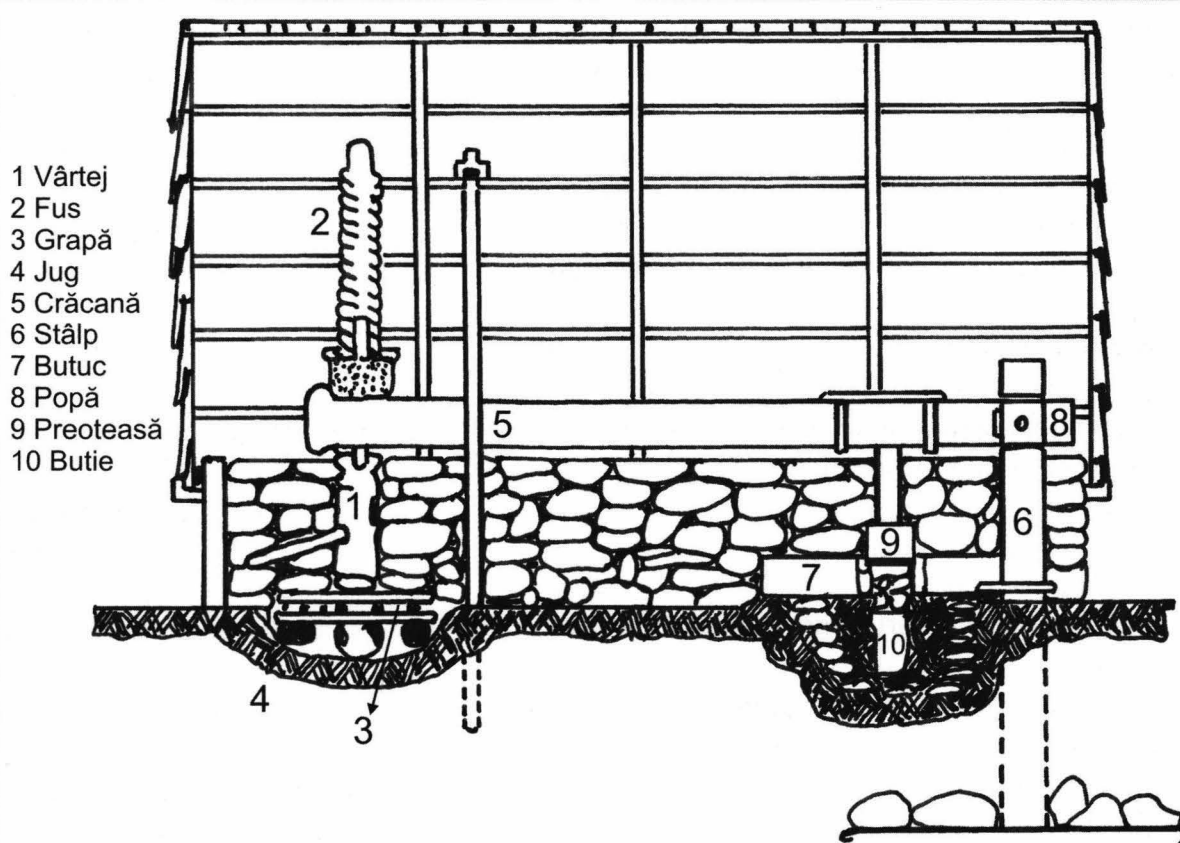

Fig. 1 Secțiunea transversală a teascului de boștină

Ca o adaptare tehnologică a acestui tip de mecanism trebuie subliniat faptul că se puteau storce și mai multe produse în același timp. Astfel teascul de boștină și ulei este un astfel de tip de instalație adaptat storcerii a două produse. Această instalație nu este din Sebeșu de Jos, ci din localitatea Căpâlnaș, județul Arad. Adaptarea tehnologică a instalației constă în faptul că în apropierea stâlpului de susținere vertical grînda (crăcana) are dispuse perpendicular în plan inferior două pistoane din lemn numite popular popă, care au atașate fiecare la un capăt câte un cilindru numit popular preoteasă și două secțiuni dreptunghiulare numite oale. Acest tip de teasc adaptat pentru ulei și boștină are și o inscripție care îi mărește valoarea patrimonială: Această oloiniță le-au făcut Dionisie Mikorescu în anul 1854.

³³ Descrierea teascului s-a realizat după schema funcțională din dosarul de monument al teascului de boștină expus în Muzeul în aer liber.

În ceea ce privește persistența la ora actuală a unei reprofilări ocupaționale, a boștinărilor sebeșeni un singur boștinăruș urmaș al familiei de boștinari Mangu, păstrează această ocupație în prezent în localitatea Albina din județul Timiș, acesta deținând și un teasc de boștină³⁴.

VI. Concluzii

Întregul proces de transformări structurale care au ca efect final pierderea importanței acestei ocupații în localitate cuprinde trei etape principale:

Prima etapă este etapa de avânt de după anul 1900 și perioada interbelică când boștinarii formează o nouă localitate și se împrumută la Banca Albina pentru acest lucru, dar mai ales păstrează rețeaua lor comercială.

A doua etapă este etapa postbelică când se schimbă metodele de colectare a boștinei și locurile unde aceasta se prelucrează. Este o etapă intermediară în care se manifestă cele mai multe transformări structurale în ceea ce privește procesul boștinăritului, dar aceste transformări nu se generalizează.

O a treia etapă este cea de după 1990 când se generalizează toate transformările structurale ale procesului tehnologic și de colectare a boștinei. Această etapă se prelungește și în prezent până când cel mai probabil boștinăritul va dispărea definitiv ca ocupație tradițională din Sebeșu de Jos.

Concluzia care se impune este aceea că ultimii boștinari sau mai degrabă urmași ai lor supraviețuiesc într-un mediu schimbat, în care doar istoria și memoria socială mai au un cuvânt de spus.

Cercetare de arhivă:

I. Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA: Studii de teren referitoare la boștinărit.

1. Dosar nr. 23/1955-1956
2. Dosar nr. 27/1959
3. Dosar nr. 30/1962
4. Raport de cercetare Alexiu Tatu nr. 2475/2000.
5. Turcu Aurora „Știri despre hoștinărit în Moldova” 1960

II. Arhivele Naționale Istorice, filiala Sibiu

Fond Banca Albina

1. Registrul nr. 24 anii 1924-1925
2. Registrul nr. 25 anii 1926-1927
3. Registrul nr. 26 anii 1928-1929
4. Registrul nr. 27 anii 1930-1931

BIBLIOGRAFIE:

- Ciută, Ion.** *Apicultura străveche îndeletnicire românească Referiri speciale la Moldova Evului Mediu*, București, Editura Diacon Coresi, 1994.
- Iordache, Gheorghe.** *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, Vol.II, Studiu etnologic, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1986.
- Hoffmann, Herbert.** *Mutații în spațiul de activitate al boștinărilor din Sebeșu de Jos*, în *Studii și comunicări de etnologie*, tomul VII, București, Editura Academiei Române, 1993.

³⁴ Informație obținută în cadrul cercetării de teren din anul 2013 în localitate.